

Z. Urbán Aladár

SZÉP SZÜLŐFÖLDEM FELVIDÉK

Palócmagyarai szeretettel köszöntöm a könyvbemutató összes résztvevőjét, és hálás szívvel mondok köszönetet a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége jászberényi helyi csoportjának, elsősorban dr. Suba György elnök úrnak és Julikának a szíves meghívásért. Örül a lelkem, ha arra gondolok, hogy Jászberényben is ápolják költőnk, Sajó Sándor emlékét, akinek immár emléktábla örökíti meg nevét a gimnázium falán, s akinek az összes, kötetben megjelent versét tartalmazó kötet most e bemutató tárgya.

Sajó Sándor és a Palóc Társaság neve immár tettekkel bizonyíthatóan szorosan összefonódott. 2000-ben kezdődött, amikor ipolysági szülőháza falán emléktáblát avattunk, s azóta minden évben ennek megkoszorúzása egyik jelentős eseménye a „Magyarnak lenni: nagy s szent akarat!” Sajó Sándor-i idézettel megrendezett, magyarságverseket mondó seregszemlének, melyet mindig költőnk születésnapjához legközelebbi hét végén rendezünk meg szülővárosában. A versmondó verseny a Kárpát-medencei őshonos magyarság összefogásának évről évre megismétlődő eseménye, hiszen felvidéki és délvidéki, csonka-magyarországi és kárpátaljai fiatalok, általános és középiskolás diákok mondják el szabadon választott Sajó-költeményüket, és a hazafias magyar költészet megannyi remek költeményét. A Sajó Sándor-i hagyaték ápolását szolgáltuk már tudományos ülésszakokkal, tanulmányi kirándulással, a Fiumei úti temetőben levő nyugóhelyének megkoszorúzásával, előadások megtartásával, verseinek ismert előadók által történt megzenésítésével, születése 140. évfordulóján 2008-ban mellszobrának felavatásával Ipolyságon, kötetek megjelentetésével (*Harangszó az Ipoly partján* – Oláh Szilveszter szobrászművész rajzaival, *Sajó Sándor; a honszerető költő és pedagógus* – ebben a 2008-as emlékülés anyaga látott napvilágot).

De miért is ez az összefonódás? Miért tartjuk fontosnak, sőt kötelességünknek Sajó Sándor költészetének népszerűsítését, emlékének ápolását, lába nyomának megőrkötését?

Sajó Sándor a magyar irodalomnak egyik mellőzött, elfeledtetett alakja, s ezt éppen versei többségének témájával „érdemelte ki.” 1868. november 13-án született az akkor még Hont vármegye Ipolyság nevű városában, s neve – Heringer – letagadhatatlanná tette német származását, bár a család már korábban magyarnak vallotta magát, s a kisvárosban köztisztviselőként állott. A csendes kisvárosban, az Ipoly nyaldosta lankákon szerette meg a magyar földet, mely érzése később izzó hazaszeretetté fejlődött. Elemi iskoláit is Ipolyságon végezte, majd a híres selmecbányai líceum diákja lett, amelyben előtte Petőfi és Mikszáth is koptatta az iskola padjait. Tanulmányait a budapesti egyetem bölcsész karán folytatta, s szerzett tanári oklevelet. Pályáját Nyitrán kezdte, a délvidéki Újverbászon folytatta. Újverbász jelentős állomása életének, hiszen közéleti tevékenysége itt bontakozott ki, itt alapított családot (felesége Delhaes Lujza), itt született első lánya is. Az akkor még többségében svábok lakta város is megszerette, megbecsülte a törekvő, dolgos, jó modorú tanárt, mégis boldogan távozott Jászberénybe, ebbe a „poros, de legalább magyar” kisvárosba, amelyet ott léte alatt nagyon megszeretett.

Életrajzírója, Tóth József állapítja meg: „Egyénisége itt fejlődött ki teljesen: jellemes, kötelességtudó, komoly természetű, nemes és szilárd erkölcsi érzékű, nehezen melegező ember lett. Minden tettét alaposság és gondosság jellemezte.” A fiatal tanár költővé is tulajdonképpen Jászberényben érik. Itt jelentette meg *Fiatallal szívvel* című kötetét 1898-ban. A kötetet

tetszéssel fogadta a sajtó, felfigyeltek a vidéki tanárra, akiben folytatóját látták a klasszicizmus nagy dalköltőinek. Bár elégedett volt Jászberényben, mégis vágyott a lüktetőbb életű városba, Pestre, ahol édesanyja is élt. 1903-ban került a fővárosba, a III. kerületi gimnáziumba, majd innen Kőbányára a Szent László Gimnáziumba, ahol nyugdíjazásáig főigazgatója volt az intézménynek. Emellett egy csomó társadalmi tisztséget is betöltött, tagja volt a Kisfaludy Társaságnak, és a Magyar Tudományos Akadémia is levelező tagjává fogadta. Ebből az alkalomból Négyesy László egyetemi tanár, az esztétika professzora köszöntötte a MTA nevében: „Akadémiánk mindig válogatós volt költőkkel szemben. A választással ebben az esetben is hangsúlyozta azt, hogy Téged kiemelkedő egyéniségnek ismer el a magyar költészet terén. Köteteidnek sorában igazi eredeti lírai tehetség szólal meg. Magyar lelked a művészet varázsával szólalt meg nemcsak a szorososan vett hazafias költészetekben, fájdalmasan időszerű irredenta dalaidban, továbbá ünnepi ódáidban, hanem tisztán személyi élményekből fakadó költeményeidben is... (...) Mi költészetben a művészi értékeket helyezük mindenek fölé, a tartalom és a forma benső összhangját, a nyelv muzsikáját. Te megmutattad azt, hogy a nyelv erőszakolása nélkül, keresett szimbolizmus nélkül is lehet a költői szónak új szint adni. Szó-művészetedet iskolázta a stilisztikai tudatosság...”

Az elnyert akadémiai tagságnak azonban nem sokáig örülhetett. 1933-ban magához szólította őt Teremtője. Budapest főváros díszsírhelyet adományozott a köztisztviselőben álló tanárembernek, a költőnek (sírhelye ma gazban dús környezetben várja tisztelői hódolatát...). Temetésén Áprily Lajos búcsúztatta e szavakkal: „... a szenvedélyes nemzetszerelem a meghatározó vonása költészetének. A „magyarnak lenni” hősi és gyönyörűsége sorsvállalása tragikus kereszthordozással súlyosul, s a múltból örökölt zárt ódai formák mögött mai tartalmával ott sötétlik az új magyar történelmi sorstragédia. „Isten-döbrentő látomással” nő területi eltorzulásunk, lírai vallomással az elesettség orcápirító szégyene s a felemelkedés jelét kápráztató víziója. Fogadalmi líra ez, a nemzetéért égő lélek állandó tűzrakása, melynek lobbanásai az erdélyi Végvári-versek lármatüzeivel váltanak rokonjelzéseket. Líra, amely mögött a gyászfátyolos Hungária az állandó inspirátor. Keserűségében is nemzete életigenlésének a poétája volt s maga is tele volt élniszeretettel.”

Ezek után joggal teheti fel az ember a kérdést: miért vált ez a költő elfeledetté, mellőzötté? Miért nem tanultuk, tanították költészetét, s ma sem teszik ezt? Miért hagyták el az iskolapadot a tanulók s tanárjelöltek is úgy, hogy még csak nem is hallottak a honszerető Sajó Sándorról? A költőről, akinek fáj Trianon? Ezért!

Sajó Sándor lelke mélyén jóval korábban érzi a vihar kitörését (háború), és annak várható tragikus következményeit, tudja, hogy már 400 éve idegen dinasztikus érdekeket szolgál a magyarság, s ő ez ellen nem burkoltan, hanem nyíltan fellázad. Úgy érzi, az ezeréves Magyarországot a sir szélére jutott...

Szeretett hazájának szétmarcangolása, elvesztése mérhetetlen fájdalommal töltötte el. Az idegen megszállás, az országcsönkítés, az összeomlás, a magyarság közeli kipusztulását vitéli elénk a költő, ezért ez ellen minden lehetséges módon harcolnia kell az igaz költőnek, s a költő verseivel harcol! Buzog és buzdít, ostoroz és áld. Sajó lantján a nemzet reménye, hite és eszménye szólal meg. A nemzeti gyász, a kétségbeesés hangját az élni akarás vágya, akarása váltja fel.

Mindez manapság is elérendő cél lehet. Az élni akarás, a megmaradás, a gyarapodás napjaink célja is. Miért mégis, hogy az eddig megtett utat, Sajó Sándort az őt megillető helyre emelését szinte egyedül tettük meg? Miért hallgat még mindig róla a közszolgálat, miért nem vesz

róla (levelező tagjáról) tudomást a Magyar Tudományos Akadémia, az írószövetség, egyetlen pedagógus-szövetség sem, s miért burjánzik fővárosi díszsírhelye körül a giz-gaz? Mert a kérdéseket még mindig feltehetjük, s a válaszokra ki tudja meddig kell még várunk. Ezért van szükség kisemberi bátorságunkra, amit nem megtenni legalább olyannyira bűn, mint hallgatni róla, elfeledtetni a felejtethetlent, mellőzni a mellőzhetetlent, az értéket, a megbecsülendőt, a tisztelendőt, a miénket, a magyart!

A ma élők kötelessége az elmúltak emlékének ápolása is sok egyéb teendő mellett. Ahogy a költő írta: „... csinálni kell a nagy magyar csodát.” Szerényen ezt teszi a Palóc Társaság. A már említettek módján, s úgy is, hogy könyvet tesz le a köz asztalára. Magyarságverseket mondó versenyünk eddigi története igazolta, hogy milyen nagy szükség van egy olyan kötetre, amely lehetőleg az összes Sajó-költeményt elérhetővé teszi a versmondóink és a verset olvasók számára. Tapasztaltuk, hogy versmondóink csak nagyon nehezen juthattak hozzá egy-egy kötethez, amely a verseit adta közre. A második világháború után ugyanis egészen a 90-es évek végéig nem jelent meg Sajó-kötet (elfeledtetés korszaka). Az ezredfordulón jelent meg a Ménrót kiadónál a *Nem akarok gyáva csendet* című válogatás, amelyhez Medvigy Endre irodalomkutató írt méltó előszót. A másik kötetet a Lilium Aurum adta ki *Magyarnak lenni* címmel, ez is válogatás, amelyhez Zalabai Zsigmond írt utószót. Ez utóbbiból több mint ötvenet megvásárolt a Palóc Társaság, s azokat jutalomként a versenyzőknek osztottuk, hogy így segítsük őket Sajó-versekhez. Az utószót író irodalomtörténész tárgyi tévedése az, hogy az ipolysági emléktáblát a város állíttatta. Az igazság az, hogy a város egyetlen fillérrel sem járult hozzá, költsége a Palóc Társaságot terhelte!

Elérkezettnek láttuk hát az időt, hogy összegyűjtsük Sajó Sándor költeményeit, s azokat egy kötetben megjelentessük. A gyűjtésben elvülhetetlen érdemeket szerzett Andor Csaba Madách-kutató, aki az Országos Széchényi Könyvtárban lemásolta az összes ott megtalálható Sajó-kötetet, amelyek még a költő életében, illetve halála után jelentek meg. Szép szülőföldem Felvidék lett a verskötet címe, amely a Palóc Társasági Könyvek 5. köteteként a Siker X Bt. gondozásában látott napvilágot 2012 novemberében. Ez a magyarságverseket mondó versenyünk idején történt, amelyben az alábbi kötetek versei olvashatók: Három év alatt (1886), Fital szívvel (1898), Útközben (1904), Gordonka (1910), Tegnaptól holnapig (1920), Zászlónk (1922), Muzsikaszó (1924), Gyertyaláng (1929), Válogatott költemények (1937).

Kötetünkhöz felkérésemre Szalay Károly írt utószót. Ő válaszolta meg nyíltan azt a kérdést is, miért üldözte őt (Sajót) a szeretett haza: „igenis hazaszeretetért. Mert arra nincs mentség, hogy túrtük és túrjuk ma is a legjobbjaink dehonasztálását. Kitaláltak a lobogó lelkű hazafiakra egy szitokszót: irredenta! Ami a latin megváltás szóból származik.”

De jó lenne, ha a Szép szülőföldem Felvidék című vaskos verskötet minden becsületes, szülőföldjét, nemzetét szerető magyar család könyvespolcán megtalálható lenne! Ha gyönyörű, ősi magyar nyelvünk használói élvezői is lennének szépségének, és nem napjaink korcsosított nyelven sugárzó képcsatornáin növekedve silányulna nyelvi kifejezőképességük! De jó lenne, ha a tömörked idegen kifejezés helyett gazdag magyar anyanyelvünk szókincséből válogatva társalognának fiataljaink, akik a rossz hatásnak kitéve hadarnak, és uncsiznak, ubiznak, kösziznek meg asztáznak...

De jó lenne! – mondhatjuk százszor, ha végre nem lassan-lassan, tessék-lássék, imitt-amott egy szűk réteg érdeklődésének homlokterébe kerülnének Sajó, a honszerető költő versei, eszmevilága. Mert 2000-től kezdődően eddig csak így került erre sor. S ezt a „csak így”-et a Palóc Társaság táplálta a lehetősége határáig. Tettük, hogy Sajó ébresztését, helyesebben a kortársak

ébredését elősegítsük, mert tudjuk, amit Szalay Károly találóan így fogalmazott meg: „Elismertségének foka, mértéke, általános volta a magyar nemzeti tudat kitisztulásának, a nemzet önbecsülésének, lelki föl szabadulásának is lakmuszpapírja voltaképpen.”

Íme, a kötet, előttünk az asztalon Sajó Sándor kötetben megjelent verseinek összessége. Kívánom, hogy olvasása jelentsen vigasztalást a bánatban, kilábalást a keserűségből, adjon új erőt, varázsoljon meghitt csendet a zajos világban, elmélyedést a családi örömeiben, gyönyörködtessen és nyújtson lélekemelő élményt!